

סימן קיא

שתי קדירות אחת של היתר ואחת של איסור ונפל איסור לאחת מהן

יבמות פב. – שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שתי סאין אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו בתוך אלו הרי אלו מותרים שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין בתוך חולין נפלו... ר' יוחנן אמר אע"פ שלא רבו חולין על התרומה... סבר רבי יוחנן בדרבנן לא בעינן רבויא...

יבמות פב: – מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר... עד רובו מאי לאו דנשתייר רובו לא דלא נשקול רובו ואיבעית אימא שאני הכא דאיכא למימר שאני אומר.

פסחים מד. – איתיביה שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם ב' סאין אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו תרומה לתוך תרומה נפלה ואי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר. [משמע שאם כזית בכדי אכילת פרס היה שיעור דרבנן לא היה קשה מדוע סומכים על שאני אומר]

אם האיסור הוא מדרבנן:

• **שו"ע א:** תולין להקל (ש"ך: דספיקא דרבנן לקולא¹). [ש"ך ע"פ רשב"א: ואפילו איסור דרבנן שיש לו עיקר בדאורייתא, תולין להקל].

שו"ע א:

א. שתי קדרות אחת של היתר ואחת של איסור ולפניו שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור אם החתיכה היא מאיסור דרבנן... ונפלו אלו לתוך אלו מותרים שאנו תולין לומר האיסור נפל לתוך האיסור וההיתר לתוך של היתר ואפילו אם ההיתר שבקדרה אינה רבה על שלפניה.

ב. וכן הדין אם לא היה כאן אלא קדירה אחת של בשר שחוטה ונפל בה אחת מאלו השתי החתיכות ואין ידוע איזו היא אנו תולין דשל היתר נפלה אפילו אין ההיתר רבה על האיסור.²

ג. או אם לא היה כאן אלא חתיכה אחת מאיסור דרבנן ויש שתי קדרות אחת של היתר ואחת של איסור ואין ידוע לאיזו נפלה גם בזו תולין להקל.

¹ פמ"ג: משמע דשאני אומר רק מספק דרבנן לקולא, ולפי זה דשיל"מ לא אמרינן ספיקו לקולא.

² ש"ך: דוקא כששתי החתיכות היו ניכרות בפני עצמן קודם נפילתן, דאל"כ איתחזק איסורא בשתייהן. שער המלך חולק ומתיר בכל מקרה כי יש לקדירה חזקת היתר.

- **שו"ע ב (ע"פ טור בשם רשב"א):** כל זה דוקא אם האיסור לא רבה על ההיתר, אבל אם האיסור רבה על ההיתר אין תולין להקל.³ **פ"ח (ע"פ רא"ה):** מותר אפילו האיסור רבה על ההיתר, משום דספיקא דרבנן לקולא.
- אם האיסור דרבנן הוא מאיסורי משהו החמורים: **ש"ך** הביא את נמ"י שסובר שאפשר דלא אמרינן שאני אומר א"כ יש רוב היתר, אך **פ"ח חולק**.

וכ"פ שו"ע ג-ד

אם האיסור הוא מדאורייתא:

- בדאורייתא לא אמרינן "שאני אומר" (ע"פ פסחים מד.).
- באיסורא דאורייתא ושיעורא דרבנן כן אמרינן "שאני אומר". (אע"פ דבספק תורה שע"י גלגול נעשה ספק דרבנן לא אמרינן ספק דרבנן (=כללי ס"ס לש"ך) מ"מ הכא שאני דיש ספק אי נפל כלל איסור)

ולכן:

- אם האיסור וההיתר הם מאותו המין דקימ"ל בזה דמדאורייתא בטל ברוב אלא שחכמים הצריכוהו ס', א"כ אם ההיתר שבקדירה רבה על האיסור הוי איסור דאורייתא ושיעור דרבנן ותולין להקל, ואם אין רוב דהוי שיעור דאורייתא אין תולין להקל.
- אם האיסור וההיתר הם לא מאותו המין דקימ"ל בזה דבעינן ס' מדאורייתא, א"כ אם יש ס' בהיתר נגד האיסור (ומדובר באיסור דאינו בטל בס' כגון חה"ל וכדו' וכן תרומה דצריך מאה וכדו', דאחרת וודאי בטל בס' ואין שום בעיה) הוי איסור דאורייתא ושיעור דרבנן ותולין להקל, ואם אין ס' הוי שיעור דאורייתא ואין תולין להקל.

ש"ך: דין זה של "שאני אומר" הוא אפילו אם החתיכות ראויות להתכבד (דבספק כזה רבנן לא אסרו).

³ הש"ך חולק על הטור וסובר שהרשב"א דיבר רק במקרים א' ו-ג' שבהם יש 2 קדירות ובודאי במקרים אלו נפל האיסור אלא שאין ידוע לאיפה – ואין אומרים ספק דרבנן לקולא אלא רק כשיש מחצה היתר, אבל במקרה ב' שלא בטוח כלל שנפל האיסור מקילים אפילו במיעוט היתר.

שתי קדירות של היתר ונפל איסור לאחת מהן

וידוע לאיזו נפל ואח"כ נפל עוד איסור ואינו ידוע לאיזו נפל

שו"ע ו (ע"פ תוספתא):

א. היו כאן שתי קדירות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל וחזר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל – אני אומר למקום איסור הראשון נפל גם השני.

ב. אבל אם נפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל ואח"כ נפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל שתיהן אסורות (כיון שלאחר שנפלה הראשונה אסרנו את שתיהן מספק)

וקשה שדין זה הוא ק"ו מהדין בסעיף א' (שתי קדירות אחת של היתר ואחת של איסור וחתוכה אחת של איסור דתלין שנפל איסור לתוך האיסור וכ"ש כאן דאיכא למימר דלמקום שנפל איסור הראשון נפל גם השני)

ב"ח תירץ שפה מדובר אפילו כשהאיסור שנפל הוא איסור מדאורייתא.

ש"ך וט"ז מקשים דהרי מפורש בפסחים י. דלא אמרינן "שאני אומר" בדאורייתא.

ט"ז תירץ שפה החידוש שהקדירה אסורה רק מדרבנן (דהאיסור שנפל נתבטל ברוב, ואין איסור תורה) ואעפ"כ תולין בקדירה זו להקל.

ש"ך תירץ דאשמועינן הכא דאע"פ שהקדירה היתה כבר מוחזקת בהיתר אלא דהשתא בנפילה איתרעי אפ"ה תלין לקולא.

לכן - שתי קדירות של היתר ונפל איסור לאחת מהן וידוע לאיזו נפל ואח"כ נפל עוד איסור ואינו ידוע לאיזו נפל:

ב"ח – בזה אפילו באיסור דאורייתא ושיעור דאורייתא תולין להקל, כי בזה מלבד הסברא שאני אומר דהאיסור נפל לתוך האיסור יש עוד סברא שאני אומר דלמקום שנפל האיסור הראשון נפל גם האיסור השני.

ש"ך, ט"ז – גם בזה צריך איסור דאורייתא ושיעור דרבנן, דהכלל הוא דלא אמרינן שאני אומר בדאורייתא דכל ספיקא דאורייתא לחומרא, ורק באיסור דאורייתא ושיעור דרבנן או באיסור דרבנן אמרינן שאני אומר, אמנם החידוש הוא (לדעת הט"ז) דאפילו אם האיסור הראשון שנפל נתבטל ברוב אלא שאין סי' לבטלו דאין כאן איסור מן התורה אפ"ה כשנפל האיסור השני אמרינן שאני אומר ותולין להקל.

שתי קדירות של היתר ונפל איסור לאחת מהן – בדין שאני אומר ובדין צירוף

בדין שאני אומר: (יבמות פב., פסחים ט.)

שו"ע ה: היו כאן שתי קדירות של היתר ולפניהם שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור ונפלה אחת לתוך זו ואחת לתוך זו אסורות שתיהן אפילו באיסור דרבנן אם אין בשום אחת כדי לבטל האיסור.

והטעם דאין אומרים "שאני אומר" אלא היכא שבזה שאנו תולין את האיסור באיסור אין אנו אוסרים את האיסור יותר ממה שהיה כבר, אבל כאן ששתיהן של היתר אם אתה תולה האיסור באחד ומתיר השני הרי אתה אוסר אחד מהם מהיתרו וא"כ מאי חזית דאסרת להאי דלמא איפכא וע"כ שתיהן אסורות.

אם הקדירות הם של שני בני אדם ובאו לישאל בזה אחר זה:

רשב"א: שתי הקדירות אסורות. (נראה מהטור שפסק כרשב"א)

רמב"ן: אפילו אין בשום אחת כדי לבטל אנו מתירין לכל אחד ואחד ותולין דבשל חבירו נפל (והמקור הוא מדין ב' שבילין דמותר בזה אחר זה - פסחים י.).

וכ"פ ש"ך (וט"ז)

ט"ז וש"ך הקשו על הרשב"א מדוע לא סובר כרמב"ן, והרי הוא דין פשוט בגמ'.
אין בשום אחת מהן כדי לבטל האיסור אבל אינן שוות אלא אחת קטנה ואחת גדולה:

רשב"א: גם בזה שתיהן אסורות, דגם בזה שייך מאי חזית וכו' כיון דעכ"פ אוסרים אחת מהן.

וכ"פ ש"ך

או"ה: בזה תולין להקל שעל הקטנה נפל.

כאשר אין בשום אחת מהן כדי לבטל האיסור – מדוע לא אומרים דין צירוף ויהיה מותר אם יש בשניהם לבטל האיסור?

ב"ח ועוד תירצו דהכא כיון שיש ב' חתיכות שנפלו אחת היתר ואחת איסור גרע טפי.

ש"ך וט"ז דחו חילוק זה, ותירצו דבאמת אמרינן הכא דין צירוף, אלא דהכא מדובר מדין שאני אומר ובסעיף ז מדובר מדין צירוף והדינים משלימים זה את זה, ואפשר דמיירי הכא בהנך גווני דלא מהני לקמן צירוף.

אבל אם יש באחת מהן כדי לבטל האיסור:

שו"ע ה: שתיהן מותרות. (שאני אומר האיסור נפל לתוך אותה שיש בה כדי לבטל את האיסור)

בדין צירוף: (תוספתא תרומות)

[1]

מתי אומרים דין צירוף?

גר"א, פר"ח, ט"ז: כל דין זה הוא דוקא כשאין איסור דאורייתא, דהיינו יבש ביבש צריך רוב בכל קדירה וכן בלח מין במינו, ובלח מין בשאינו מינו צריך ס' בכל קדירה, והחידוש הוא דכשמדאורייתא בטל ברוב, אם ע"י צירוף ב' הקדירות איכא ס' – בטל מדרבנן.

מהש"ך משמע (וכן דעת הב"ח) דבאיסור תורה נמי שתייהן מצטרפות. [פמ"ג: אמנם בדאיכא למיקם אטעמא אין מצטרפים לש"ך בסימן צ"ב]

[2]

שתי קדירות של היתר ונפל איסור לאחת מהן ואין ידוע לאיזו ואין באחת כדי לבטל האיסור ויש בשתייהן כדי לבטלו:

רבינו שמשון: אם היו ב' קדירות לב' בני אדם אין מצטרפות, דרק באדם אחד אמרינן דין צירוף מטעם דכל העשוי להתערב כמעורב דמי אבל בלאו הכי לא אמרינן דין צירוף.

רשב"א: אפילו בב' בני אדם אמרינן דין צירוף (אלא שמ"מ צריכים לחוש לדברי רבינו שמשון שרב גדול ומובהק הוא ולהורות כדבריו).

או"ה: אפילו באדם אחד אין אומרים דין צירוף דלא קימ"ל כסברא דכל שנכנס בספק מצטרף לבטל, והוסיף דאפילו למאן דמתיר אין לאכלו רק לאחר שעירבו יחד שכבר נתבטל טעם האיסור (ואין בזה משום ביטול איסור לכתחילה, לפי שהאיסור כבר נתבטל ע"י הצירוף).

רא"ה: לא אמרו דין צירוף אפילו באיסור דרבנן אלא היכא דליתא טעמא דהיינו יבש ביבש או לח ואית ס' בכל קדירה כגון בערלה ותרומה וכה"ג דשיעורן ביותר מס', אבל היכא דאית בה טעמא דהיינו בלח בפחות מ-ס' מין בשאינו מינו או שראוי ליתן טעם דהיינו לח בלח מין במינו ואין ס' לא אמרו דין צירוף דטעמא לעולם לא בטל.

שו"ע ז פסק כרבינו שמשון.

רמ"א הביא את דעת האו"ה, ופסק דלצורך הפסד מרובה יש להתיר באדם אחד.

והוסיף ע"פ האו"ה דגם בהפסד מרובה אין לאכלו אלא לאחר שיערבנו יחד דאז כבר נתבטל האיסור.

אך ט"ז סובר כיון שמהתורה הותר ע"י רוב, וכאן יש ספק לאיזו קדירה נפל האיסור, ושניהם נכנסו לגדר הספק - לכן חשבינן כאילו כבר נתערבו ואין צריך לערבם ביחד.

[3]

ש"ך (ע"פ רשב"א): אין דבר מצטרף לבטל האיסור אלא מה שנכנס בספק מחמת האיסור.

ולכן במקרה שיש בקדירה אחת כדי לבטלו ואין בקדירה השניה כדי לבטלו – במקרה שלא אומרים "שאני אומר" (ש"ך: כגון שהוא איסור דאורייתא) – הקדירה השניה אסורה ולא ניתן להתירה מדין צירוף לקדירה הראשונה, כי מצרפים רק את הקדירות שלגביהם יש ספק, וכיון שלגבי הקדירה הראשונה אין ספק איסור – אין אנו מצרפים אותה.

[4]

ב"ח – כל דין זה דצירוף הוא **דוקא למ"ד דלא אמרינן חנ"ן בשאר איסורים** אלא רק בבשר וחלב והדין הוא בשאר איסורים, אבל למ"ד חנ"ן בשאר איסורים אין מועיל צירוף דכבר נ"נ.

ש"ך, ט"ז – **אפילו למ"ד חנ"ן בשאר איסורים** אמרינן דין צירוף, והטעם דלא אמרינן חנ"ן אלא היכא דידוע להיכן נפל אבל כאן דלא ידוע להיכן נפל א"כ כל שנכנס הכל לספק והוא עתיד להתערב רואין אותו כאילו הוא כבר מעורב, והרי הוא כאילו נפל מתחילה לקדירה שיש בה לבטל האיסור.

[5]

ש"ך וט"ז – אם הב' מיני היתר אסורים בתערובת, כגון האחד בשר והשני גבינה, אין מצטרפין לבטלו, וכן אפילו מותרים להתערב אלא שאין עומדין להתערב, כגון שהאחד מתוק והאחד חמוץ, אין מצטרפין.

[6]

שו"ע ז: אפילו אחת בבית ואחת בעליה - מצטרפות, והוא הדין אפילו למאה.

[לב"ח – סעיפים ה-ו-ז באיסור תורה, ולש"ך – רק סעיף ז]